

Visions & Cants, de Joan Maragall

Lloc: [Cursos IOC - Batxillerat](#)

Imprès per: Invitado

Curs: Literatura catalana (autoformació IOC)

Data: divendres, 11 febrer 2022, 17:40

Llibre: Visions & Cants, de Joan Maragall

Taula de continguts

- 1. El concepte de poeta i de poesia**
- 2. Visions & Cants. Presentació i estructura**
- 3. Primera part: les "Visions"-1**
- 4. Primera part: Les "Visions"-2**
- 5. Intermezzo: segona part**
- 6. Els "cants": tercera part**
- 7. Els tres cants de la guerra**

1. El concepte de poeta i de poesia

Cal situar Joan Maragall (1860-1911) en una època, finals del segle XIX i inicis del XX, que la paraula del poeta és escoltada com a veritable i profunda, el poeta parla sobre la realitat i n'esdevé una mena "oracle" o intèrpret. En aquest sentit, Maragall, poeta plenament modernista, tindrà el prestigi i la influència que la poesia i els poetes han tingut al llarg dels segle XIX i primer terç del XX. Des dels poetes romàntics alemanys que, com Johann Wolfgang Goethe (1749-1832), Maragall va traduir, als poetes impressionistes francesos (Baudelaire, Verlaine i Rimbaud) del darrer terç del segle XIX; així com el dels poetes nord-americans Ralph Waldo Emerson (1803-1882) o Walt Whitman (1898-1892), amb idees de transcendència i panteisme que Maragall comparteix.

La teoria de la paraula viva

Maragall va posar de manifest el seu concepte sobre el poeta i la poesia en dos assajos: *Elogi de la paraula* (1903) i *Elogi de la poesia* (1909). El primer coincideix amb la publicació de *Visions & Cants*.

El concepte de poesia descrit a l'*Elogi de la poesia* té unes clares connotacions religioses: és el "ressò del ritme creador a través de la terra en la paraula humana". Un concepte religiós ampli que, cal insistir-hi, es relaciona més amb el **panteisme** que veu en la bellesa de la naturalesa, també en la humana, un reflex de déu, que no pas en l'ideari del pensament cristià. Maragall s'inspira, sobretot, en les lectures de Goethe i Emerson, que potencien un individualisme vitalista i optimista que coincideix plenament amb les idees regeneradores de la primera etapa del modernisme en què s'inscriu *Visions & Cants*.

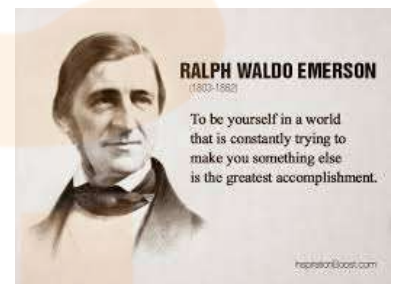
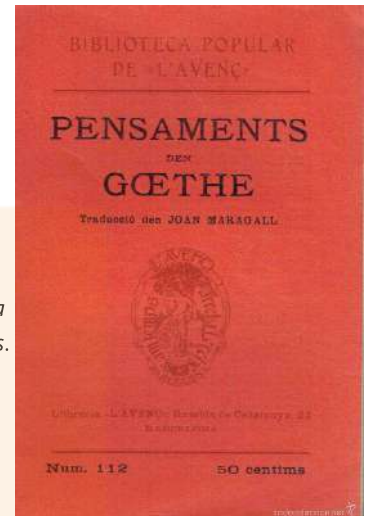
El poeta ha de ser un home pur, honest, amb una missió: restituir la paraula poètica gastada per tant d'ús. Per fer-ho, el poeta ha d'anar a buscar el mot pur entre la gent senzilla, és a dir: el poble. És en aquesta gent senzilla, els mariners i els pagesos, que per viure en contacte amb la Natura són capaces de produir "paraules vives". La **paraula viva** és, doncs, producte de la contemplació de la naturalesa, del paisatge. Per això definim la poesia de Maragall de continuadora dels romàntics. D'altra banda, ha de reunir les condicions següents:

1. Ha de ser pura.
2. Ha de ser sincera.

Observeu que el **concepte de Poeta** de Maragall és coincident amb l'exposat per Santiago Rusiñol en les Festes Modernistes de Sitges als anys 90 del segle XIX. Per això es parla de "Poeta" en majúscula, perquè és en cada acte de la seva vida que s'ha de manifestar (apel·la al sentit ètic del poeta) i ha d'estar alerta per rebre, en el moment menys pensat, la inspiració poètica. Així, el Poeta rep de fora la paraula, actua a tall de mèdiom, la seva funció és recollir-la i disposar-la per escrit, sense manipular-la. Aquest últim aspecte, el de no manipular el llenguatge, que s'ha dit erròniament que la poesia de Maragall és "espontània". És una apreciació enganyosa que ha fet creure que Maragall no corregia els seus textos, cosa totalment falsa. El Poeta ha de cercar la Bellesa, la trobarà en la Natura.

La influència posterior

Pràcticament tots els poetes posteriors a Maragall, nascuts al final del XIX i la primera meitat del XX, s'han definit sobre les teories maragallianes o s'han sentit obligats a definir-s'hi, ja sigui barallant-s'hi, discutint-s'hi, inspirant-s'hi. La influència de Maragall en aquest sentit ha estat i és molt forta. És a dir, com apunta Enric Casasses, "poetes que segueixen o que s'assemblen a Maragall ja no n'hi ha tants, però la influència del seu pensament en poetes que externament s'hi assemblen poc és gran. I la teoria de la paraula viva, malgrat els esforços d'alguns, no l'han pogut despatxar. És viva."

2. Visions & Cants. Presentació i estructura

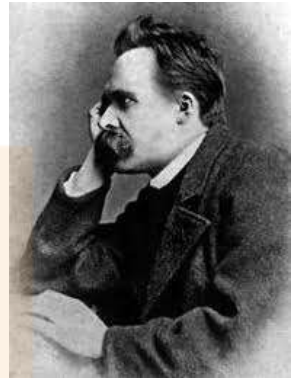
Joan Maragall publica *Visions & Cants* l'octubre de 1900 a l'empresament de l'editorial L'Avenç.

Era el segon llibre de Maragall, llavors encara un autor en formació sense el prestigi que tindrà els anys posteriors. Encara no és el teoritzador de la poesia que es produeix tot seguit amb l'*Elogi de la Paraula* (1903) i l'*Elogi de la Poesia* (1907), però és el llibre que marca l'inici de la seva projecció pública i cívica com a poeta.

Poesia regeneracionista. Visió hedonista de la vida. L'atracció per Nietzsche

Joan Maragall bandeja totalment la tendència decadentista del seu primer llibre. *Visions & Cants* se situa en la línia més avançada del moment: la regeneracionista que té la principal base filosòfica en Friedrich Nietzsche (1844-1900).

Maragall ja havia dedicat un article al filòsof alemany des del *Diario de Barcelona* on escrivia habitualment. Va estar influït per les doctrines de "la voluntat al poder" i es va convertir en l'introduïdor de Nietzsche a la península ibèrica. Segons aquesta doctrina, el mal de la societat moderna rau en el fet que el cristianisme ha difós la idea de la moral de l'home dèbil, resignat i altruista que acata els dogmes i obeeix. Esdevé una mena d'esclau. Per contra, allò que cal és l'exaltació de la vida i el triomf de la voluntat humana. Els "senyors forts de cos i ànima, lliures i irresistibles, que viuen la vida intensa, assedegats, egoistes sublims de la vida, lleons riallers"...

Per aquests homes "viure és poder, poder és disfrutar, i el llur imperi és el de la força corporal florida i exuberant que s'esbrava en jocs, i en festes, en crits i en guerres, en tot lo que és fort, lliure i alegre".

Aquesta voluntat de viure concretada en una visió hedonista de la vida és la que descriuen molts dels poemes de les *Visions* i dels *Cants*.

Per això, el llibre pot ser llegit com la seva aportació poètica a l'elaboració d'una ideologia nacionalista de base federal que simultàniament anirà defensant en articles al *Diario de Barcelona*. Maragall, no sols es refereix al vessant del regeneracionisme català, sinó que també parla de l'anomenat "problema d'Espanya", en el qual Catalunya esdevé un instrument en aquell moment.

Estructura del llibre

Com explica Ignasi Moreta, *Visions & Cants* està dividit en tres parts:

- **Visions:** 5 poemes narratius que miren cap al passat: se centren en personatges llegendaris.
- **Intermetzzo:** format per 14 poemes diversos que parlen del present i enllaça les dues parts: les Visions i els Cants.
- **Cants:** 6 poemes plenament modernistes, regeneracionistes, que miren cap al futur.

L'*Intermezzo* es refereix a diferents parts de l'any, de forma que en el seu conjunt el llibre discuteix la relació entre l'ara i l'eternitat, vista des d'una perspectiva negativa, per qui transgredeix les lleis de l'amor.

3. Primera part: les "Visions"-1

La renovació de l'imaginari de la col·lectivitat: les 5 visions

El folklore: l'imaginari popular

Per fer una lectura contextualitzada dels poemes agrupats a les "Visions" de Joan Maragall, cal entendre què és la literatura popular, el que anomenem folklore. Així com en la literatura grega antiga parlem dels mites i els seus protagonistes, en la literatura popular ens referim als herois llegendaris. Són els seus equivalents en l'imaginari popular construït al llarg dels segles, nascuts a través de la història dels pobles, en el cas de Catalunya, des de l'Edat Mitjana i que estan relacionats, també, amb fenòmens atmosfèrics, el pas de l'any, i pràctiques ancestrals amb arrels religioses o màgiques. Així l'home dels nassos, els follets del bosc, el peix pescaire,... El més conegut de tots a Catalunya és el drac i la llegenda de sant Jordi. Personatge que és el patró de Catalunya i d'altres països europeus, però que no s'ha pogut documentar històricament.

Habitualment, els autors cultes s'han servit de les múltiples històries populars per fer-ne elaboracions adaptades a cada època. Durant el **romanticisme** a tota Europa es va viure una autèntica passió per reviuir el passat llegendari; els escriptors cultes van recollir molt d'aquest material. En fan noves versions, n'actualitzen els fets i els personatges amb finals que solen ser força tràgics. A Catalunya es presenten als Jocs Florals. Sols a tall de referència, cal recordar que el mateix Shakespeare (segle XVII) utilitza molts elements populars en les seves obres. I un autor molt llegit i traduït per Maragall com és Goethe, també basa part important de la seva obra més reconeguda, *Faust*, en elements populars. Recordeu que Faust, el seu protagonista, és un savi que ven l'ànima al diable a canvi de tornar a ser jove i viure una història d'amor.

En conclusió, cal tenir clar que: quan Maragall escriu els seus poemes entorn del comte Arnau i Adelaïda, del Mal Caçador o d'en Serrallonga, els lectors que el llegeixen coneixen perfectament les vides d'aquests personatges perquè s'explicaven en les cases, a la vora del foc a l'hivern o a la fresca en les nits estiuencas. D'altres els llegien en les versions que Marià Aguiló, Pau Pífarer, Víctor Balaguer o Jacint Verdaguer, autors romàntics, en feien. Per entendre quina és l'operació que fa Maragall en els seus poemes, per què parlem d'una revolució poètica i cultural, cal tenir ben present aquest aspecte.

Origen i sentit dels poemes agrupats a les "Visions"

L'origen dels cinc poemes recollits a la primera part de l'obra *Visions & cants* prové d'una petició que el músic Felip Pedrell va fer a Maragall. Li sol·licitava un poema sobre el mite del comte Arnau per musicar-lo. Després Maragall hi afegeix altres personatges llegendaris tractats en els Jocs Florals. Els actualitza, amb la il·lusió –com explica en una carta a Felip Pedrell– que s'hi pugui trobar alguna cosa de les "mares de l'ànima catalana i la seva evolució". Cal entendre, que Maragall no en fa una nova versió, sinó que a través de la concentració, la síntesi i la reducció de l'element narratiu, els utilitza per parlar de problemes que la societat catalana tenia plantejats a finals de segle XIX i principis del XX. No hi ha cap interès historicista, ni cap voluntat de recrear un passat ancestral per a una col·lectivitat que necessitaria recórrer a la creació d'una nostàlgia patriòtica (la medieval). Maragall aprofita unes figures del fons histórico-mitològic català per oferir una reflexió sobre la necessitat d'un nou impuls social, de lluita i vitalitzador. Per això es parla de poemes regeneracionistes i vitalistes.

Els 5 personatges presenten defectes i virtuts que es poden aplicar a la personalitat catalana. Els caracteritza per l'individualisme, el vitalisme, l'orgull, la sensualitat, la rebel·lia o la irreverència o el sentit pràctic, que, d'altra banda, esdevenen postulats pel modernisme vitalista i regeneracionista. És a dir: que crea unes característiques que permetin identificar-se amb la nació catalana que s'està construint.

Es tracta dels personatges mítics següents: El mal caçador; Joan Garí; El comte Arnau; L'estimada de Don Jaume i La fi d'en Serrallonga.

1. La llegenda d'«**El mal caçador**», base del primer poema, és d'origen germànic i era molt difosa per tota Europa. Es diu que donava resposta a certs fenòmens meteorològics nocturns, causats per la boira i el vent que s'associaven al soroll d'un cavaller cavalcant mentre era perseguit per gossos. La versió cristiana el situa en una església mentre s'hi celebra missa i en el moment que el capellà aixeca l'hòstia sagrada, els gossos senten passar una llebre i es disposen a perseguir-la. El cavaller, d'estirp noble, també abandona l'església i s'incorpora a la cacera. Aquest fet (abandonar l'església durant l'eucaristia) es considera un sacrilegi; de forma que Déu el castiga a vagar eternament, a anar darrere una peça de caça que sempre se li escapa.

El sentit maragallià de la llegenda. Maragall presenta un personatge condemnat a anar eternament rere una llebre pel fet d'haver comès un pecat d'impietat: el mal caçador ha preferit la caça d'una llebre endimoniada a l'assistència a una missa. El càstig etern és viscut, però, de manera feliç, i en el seu córrer etern rere la llebre el mal caçador manté sempre una actitud religiosa: el que no va fer

a l'església en vida, ho fa en l'eternitat, de forma que cada any mira l'hòstia com s'eleva i això fa que el càstig no sigui dolorós, sinó una existència encisada.

2. «**Joan Garí**», llegenda popularitzada per Verdaguer com l'anterior, explica la història d'un eremita de Montserrat que és temptat per Riquilda, filla de Jofre el Pilós i posseïda pel dimoni. Garí la viola i la mata i és condemnat pel papa a caminar de quatre grapes, a convertir-se en semibèstia. Després és capturat pels soldats de Jofre per ser ajusticiat, però el fill petit de Jofre (un infant de bolques) demana clemència al seu pare i fra Garí és perdonat.

El lector ha de conèixer la història per entendre el poema de Maragall que esdevé una sèrie de comentaris marginals a la història. L'autor parla de "pecat", però no es refereix a quin pecat — en aquest cas, el pecat és la violació i l'assassinat—; o bé esmenta "una veu d'innocència", però no diu d'on prové. La veu innocent que redimeix es troba en altres poemes i en la tercera part d'*El comte Arnau*.

4. Primera part: Les "Visions"-2

3. El poema més important de la secció i del llibre és **El comte Arnau**. Un poema que en llibres posteriors creix fins a constituir tres parts, fet que indica que és un poema que Maragall va elaborar al llarg de tota la seva vida. A *Visions & Cants* se'n publica la primera part. La història del comte que llegirem aprofundeix en la contraposició sensualitat/ascetisme (com també es formula en el poema «Dimecres de Cendra» d'*Intermezzo*.) El comte Arnau torna a ser un personatge del llegendari popular. N'hi ha multitud de versions i llibres. És la fusió de diferents motius del folklore europeu: el del cavaller aparegut que purga els seus pecats eternament. També s'hi troben elements del mal caçador, que Maragall ja ha tractat en el primer poema del llibre, i el dels monestirs condemnats per escàndols sexuals.

A Catalunya, el personatge del comte Arnau apareix al segle XVIII i és tractat per diversos poetes romàntics. El comte sedueix una monja del convent de Sant Joan de les Abadesses, prop de Camprodon (Girona), de nom Adelaisa, filla de Jofre el Pilós. I vagarà eternament castigat, tot i que en la seva ruta estableix un diàleg amb les "**veus de la terra**" que li serveix per autoafirmar la seva voluntat, la seva personalitat individualista i rebel. Arnau no es penedeix de res; esdevé un heroi seguint la doctrina de Nietzsche.

Arnau, el comte, manifesta un desig d'eternitat essent «home sobrehome» —l'*Übermensch* nietzscheà. L'eternitat, doncs, no és aquí cap condemna (com ho vol ser en «El mal caçador»), sinó l'expressió d'un desig de superar la dimensió humana. Com en una mena de cor grec, Arnau dialoga amb "totes les veus de la terra" per saber com viure aquesta eternitat: si és viure com el roure, vol dir que haurà d'envellir; si és com la roca, serà una vida insensible; si és viure com el mar, serà en soledat; si és viure com l'aire i el sol, serà sense amor ni sentiment. Al final resol aquesta pregunta: desitja viure com un "home sobrehome" i com "terra palpitant", conceptes d'arrel nietzschiana. El cor li respon que l'eternitat serà la suma de totes les comparacions, com a "home sobrehome" i que al seu pas atemorirà tothom.

A diferència de la primera part del poema, en la segona la satisfacció del desig generarà tedi: "Que és llarga l'eternitat!", però aquesta part ja no apareix a *Visions & Cants* sinó a *Enllà*, el tercer llibre de poesia publicat per Maragall. I, encara hi afegirà una tercera part.

4. "**L'estimada de don Jaume**" és una balada, un poema narratiu basat en un episodi històric: la conquesta de Mallorca, realitzada el 1229 per Jaume I. Un dels primers testimonis es troba en la crònica medieval de rei Jaume que heu estudiat. És l'única "visió" que és més històrica que llegendària i no està íntimament relacionada amb el mal, ni el càstig, ni l'eternitat. Tampoc la religió hi té un pes excessiu. Destaca, per contrast, amb els altres personatges.

5. A «**La fi d'en Serrallonga**», un dels personatges més conegut de l'imaginari llegendari català, el protagonista —un bandoler, conegut com Joan Sala, àlies Serrallonga, en les hores anteriors a la seva execució— es riu de la pena que li han imposat els homes; en el seu parlament apel·la a la resurrecció de la carn proclamada en el credo cristià. A diferència dels altres condemnats (el mal caçador, fra Garí o Arnau), Serrallonga rep la condemna a mort d'un tribunal d'homes que l'ha jutjat, i no de Déu, pels seus robatoris, assassinats, etc. Abans de morir, Serrallonga invoca, oportunament i maliciosa la creença en la resurrecció de la carn (és a dir: del cos), una manera de manifestar als qui el jutgen l'absoluta ineficàcia de la condemna imposada. El bandoler converteix l'expressió d'una oració de pietat —el *Crec en un Déu*— en la manifestació del seu menyspreu per la pena de mort decretada, se n'enriu. Ni la confessió davant el sacerdot, ni l'execució de la condemna pels botxins no aconsegueixen que Serrallonga deixi de ser l'heroi nietzschian que es mostra sempre superior a tot i a tothom. L'imaginari popular ja l'havia fet un heroi amb anterioritat a Maragall a partir d'un bandoler real i documentat, Joan Sala i Ferrer, de qui es pot fer una ruta per les masies i muntanyes del Montseny on actuava, tenia fama de valent i de robar als rics per afavorir als pobres. Naturalment era pura llegenda.

Els personatges de les visions i la transformació del país

Els protagonistes de les "Visions" maragallianes són personatges superiors, aristocràtics, arrogants, extrems, separats del comú dels mortals. En el seu conjunt són com un nou Faust capaç de convocar els grans fantasmes de la història llegendària de Catalunya en un moment en què les característiques dels personatges són virtuts o potencialitats per provocar la transformació del país. Per això es parla de "l'ànima catalana" i s'inclouen en el modernisme regeneracionista.

De fet, aquests personatges encarnen l'intel·lectual modern que es vol per liderar la transformació social i del teixit industrial de la societat catalana en el marc de l'Espanya de la Restauració.

Un dels referents de Maragall és el *Faust* de Goethe. (recordeu que Maragall el va traduir). Com Faust, Maragall proposa un viatge extrem cap a les fonts de la creació literària i de la pròpia tradició cultural a través dels seus personatges. La cançó, el cant coral, l'eixamplament del mite i la revifalla de la transmissió popular. En el seu conjunt, però sobretot "El comte Arnau", encarna un personatge vitalista i inquiet, sensual i fort, solitari i amoral; és a dir: unes característiques amb les quals es podria veure emmirallat, o representat, el lector de *Visions & Cants*.

Maragall va publicar diversos textos sobre la figura i la llegenda del comte Arnau. I a partir de 1900 esdevé el compendi de la tradició germànica (Goethe i Nietzsche, fonamentalment), i del pòsit més tradicional popular de la literatura catalana, així com l'alter ego del poeta que revolucionà la poesia catalana i li obrirà les portes a la modernitat.

(El fragment final és una adaptació de Margalida Casacuberta, *El comte Arnau*, Proa, 2011.)

5. Intermezzo: segona part

Intermezzo

El nom prové probablement d'un poema de Heindrich Heine, poeta romàntic alemany, molt popular en vida de l'autor i que té la idea d'"acompanyament". És a dir que tot i ser la part central del llibre, actua de lligam entre la primera (*Visions*) i la tercera (*Cants*), més cohesionades. També al·ludeix a una pausa, musical o dramàtica enmig d'una òpera o drama.

En aquesta segona part sembla que Maragall hi aplega composicions escrites després d'acabar el seu primer llibre (*Poesies*, 1885). Hi ofereix una reflexió sobre la quotidianitat i les seves alteracions, les festes. Hi apareix des de la constatació del conflicte entre la vivència del sagrat en la naturalesa i en el culte religiós («A la Mare de Déu de Montserrat», «Lo Diví en el Dijous Sant»), que es resol sempre a favor de la naturalesa, fins a la descripció de les dificultats de sintonia intel·lectual entre l'esposa i el poeta, superades per l'amor («L'esposa parla»). També s'hi contraposa hàbilment la sensualitat a l'ascetisme, a favor de la primera («Dimecres de Cendra»). A més a més, el poeta introdueix en la secció algunes estampes de la vida quotidiana associades a la infantesa, la nit de reis, tant important per a les criatures («Els Reis»), així com el dia de Sant Josep que se celebrava molt en la família de Maragall per dir-se'n el seu pare («Sol, solet...») i a l'estiu a Puigcerdà o al Montseny («A muntanya», «Després de la tempestat»).

El pas del temps al llarg de l'any és un dels fils conductors d'aquesta secció. S'hi mostra l'interès del poeta per les festes religioses, pels temps litúrgics, pel pas dels mesos i de les estacions... que també recorre tota la seva obra periodística.

Destaquen entre d'altres els poemes següents:

- *En la mort d'un jove*. Parteix d'un fet real: la mort del seu cunyat Willie Noble. El poema se centra en el plany per la pèrdua, fins i tot hi veu alguna cosa bella en la mort de caire decadentista ("Ai, la Mort, i que n'ets d'embellidora"), però tot seguit, el poeta aprofita per subratllar el caràcter lluitador de l'homenatjat. En conclusió: la vida és una lluita fins que arriba la mort. La temporalitat humana se sotmet a l'eternitat de la natura, representada pel paisatge, per "aquell ponent dolcíssim..."
- *Dimecres de Cendra*. Dedicat "A una noia": És un dels grans poemes amorosos de Maragall. Justament no s'adiu al títol que parla de la litúrgia de l'inici de la quaresma i, doncs, dels dejunis i abstinències de la carn. En concret la litúrgia cristiana fa una marca de cendra en el front dels feligresos per indicar que som "pols i ens convertirem en cendra". És a dir: recorda la caducitat de la vida i crida a l'oració per guanyar el més enllà, la vida eterna. Maragall, en canvi, deslliga la noia d'aquesta situació, la crida al vitalisme i a la sensualitat, ("que no són pols ni cendra") en un tractament comparable al de l'Adelaisa, l'enamorada del comte Arnau.
- *A muntanya i Després de la tempesta*. és un díptic que permet observar la incidència d'una meteorologia adversa sobre el camp i la ciutat. S'hi presenta una visió còsmica de la natura amb clares connotacions romàntiques: la força de la natura es representa per la tempesta que té capacitat per transformar els homes. Maragall defensa "la tempesta", és a dir, el conflicte com a forma de transformació, símbol del canvi perquè s'operi en el seu interior una nova naixença en l'interior de l'individu.
- La idea de la feminitat es troba a *La dona hermosa* i *L'esposa parla*. *La dona hermosa* respira molta literatura. És una visió abstracta de la dona que parteix del tòpic de la "donna angelicata" del renaixement. Com en el paisatge, la bellesa de la dona porta a la contemplació en aquest poema construït com una joia d'orfebreria. Mentre que *L'esposa parla* descriu les relacions entre Clara Noble i el poeta Maragall. Es desprèn la centralitat de la dona que observa i segueix el poeta en els seus neguits i afers, però que el poeta situa en la seva centralitat vital i quotidiana.

6. Els "cants": tercera part

Els *Cants*: projecció de la col·lectivitat (8 poemes)

Els *cants* es ofereixen projeccions de futur, d'un futur col·lectiu. El cant coral implica a un conjunt de veus en els que formen part de la coral i canten, però també s'adreça a una comunitat que l'escolta i amb la qual s'estableix un lligam, una comunió. La llarga tradició lúdica de cantar, va tenir una revalorització al segle XIX, amb la creació d'orfeons i corals que cantaven composicions catalanes. El principal referent és Anselm Clavé amb la creació de corals i d'un repertori nou de cançons, basades en llegendes i cançons populars segons el cicle anual: "cançons de bressol, de Nadal...; o creades per músics del moment.

Per entendre el context en què Maragall va escriure els poemes de la tercera part de *Visions & Cants* cal conèixer aquesta estreta relació entre veu i música i poesia. Músics que demanen lletres a poetes o a l'inrevés, una col·laboració entre uns i altres és important.

La secció de *Cants* està formada per vuit poemes. Els tres últims es presenten agrupats sota el títol comú d'*Els tres cants de la guerra*. Els altres cinc es poden dividir també en dos apartats: en primer lloc els poemes *La sardana* i *Cant de la senyera*, amb els quals Maragall contribueix clarament a la creació d'una simbologia que doni suport al catalanisme. En el primer fa la lloança del ball nacional; en el segon, de la bandera. L'objectiu és la creació i exaltació d'uns símbols que vehiculin els sentiments patriòtics de la col·lectivitat. Així van veure'ls els militars Primo de Rivera i Francisco Franco que van prohibir-los durant les respectives dictadures, fet que va contribuir al seu èxit.

En segon lloc, se situen els tres poemes centrals de la secció que duen els títols de *Cant dels joves*, *Cant de maig* i *Cant d'alegria* i *Cant de novembre*. Tres cants que admeten una doble lectura: patriòtico-local i generacional-universal. El *Cant dels joves* és l'encoratjament eufòric a una joventut de la qual el poeta sent que forma part i a la qual li ha arribat l'hora de ser protagonista de la història, de prendre el relleu als seus pares. En *Cant de maig*, *cant d'alegria* el poeta convida, novament en primera persona, a cantar el temps clar, la primavera. Temps d'alegria, de riialla, temps per saciar els sentits del que més pot satisfer-los, sense ordre ni mesura. Finalment, *Cant de novembre* constitueix una invitació a la vida plenament hedonista, acollint-se al tòpic del *carpe diem* i contraposant, un cop més, sensualitat i ascetisme, per optar, també un cop més, per la primera.

7. Els tres cants de la guerra

Els tres cants de la guerra: la intervenció del catalanisme polític

La secció dels «Cants» es clou amb *Els tres cants de la guerra*. Els tres poemes estan ambientats en la guerra de Cuba de l'any 1898 i n'explica les funestes conseqüències. Maragall hi glossa la desfeta colonial espanyola, la pèrdua de les colònies i el concepte d'estat obsolet que va decidir a emprendre una guerra quan es tenien escasses possibilitats de guanyar la partida. El maig de 1898, els EUA destrueixen l'esquadra espanyola i el 3 de juliol té lloc l'últim enfrontament de la marina espanyola davant Santiago de Cuba. El 10 de desembre, Espanya signa la renúncia a Cuba, Puerto Rico i Filipines en el tractat de París.

S'hi mostra el Maragall més intervencionista, més regeneracionista. És a dir: impulsa la intervenció decidida dels intel·lectuals en la política del país. És el moment que el catalanisme polític vol intervenir i modernitzar la política espanyola, el que s'anomena "el problema d'Espanya" segons els poetes del 98 i que va dur a una crisi del model d'estat espanyol.

La catalanitat és entesa com una proposta vitalista, és un ideal per modernitzar l'estat espanyol; el catalanisme aspira a tenir-hi un paper, una incidència, important. Recordem alguns fets significatius del moment:

- 1882: Lliurament del memorial de Greuges a Alfons XII. Parlament on s'hi exposen les reivindicacions polítiques, econòmiques i socials de Catalunya dins de l'estat espanyol. Unitat que no es qüestiona.
- 1892: Aprovació de les bases de Manresa: projecte d'autonomia per a Catalunya.
- 1902: Fundació del partit de la Lliga Regionalista liderada per Enric Prat de la Riba i Francesc Cambó.

Cal recordar que al mateix temps que escriu aquest llibre, Maragall publica articles en el mateix sentit a *El Diario de Barcelona*, la seva veu té una enorme influència en la societat catalana. Així, per exemple, escriu: "*El poeta ha de saturar-se del ambiente que le rodea, adquiriendo las ideas de toda clase que flotan; però siendo poeta verdadero, sólo expresará de ellas lo que espontáneamente se le haya convertido en substancia de emoción poética.*"

«Els adéus», el primer poema de la sèrie, recull el moment en què les tropes marxen al front: les cobertes de les embarcacions «massa carregades» presagien el fatal desenllaç.

«Oda a Espanya» és el poema més conegut i reeixit de la sèrie. Una oda es caracteritza pel to de lloança dedicat a enaltir un personatge o una idea. En aquest poema, però, Maragall retreu a Espanya el gust fúnebre per la mort i la dissort, que contraposa a la vida que té la sang «dins de les venes» (i no la sang vessada, associada a la mort). S'ha especulat bastant sobre el sentit últim del poema; per a molts les dues últimes estrofes es contradueixen: la penúltima manifesta que encara hi ha esperança per a Espanya, mentre l'última és una aposta per tallar els llaços entre Catalunya i Espanya. La contraposició es trobaria encara entre el primer vers i l'últim del poema: l'escolta Espanya del primer vers representa la voluntat d'entesa de Catalunya –o del catalanisme-- amb Espanya, mentre que l'"Adéu, Espanya!" final pot ser interpretat com l'abandonament d'Espanya.

És possible, però, fer una interpretació en què no hi hagi contradicció. Es pot llegir l'*Oda a Espanya* com un text amb destinatari, com un monòleg o carta. I com tota carta té fórmules d'encapçalament i comiat. Maragall s'adreça a Espanya com un fill que parla en llengua catalana, defuig de la retòrica de la mort i exalta el valor de la vida.

Finalment, el «Cant del retorn». Parlen els soldats derrotats que retornen a la península en un estat lamentable físicament i anímic. Aquests supervivents s'adrecen als que havien restat a la platja esperant-los: les imatges de la platja i del viatge marítim, explotades hàbilment en els poemes *Excelsor* i a *L'esposa parla*, reapareixen en un pla real. Ara, després d'un viatge mar endins en què, en contra de l'èpica dels qui els hi van enviar, no han tornat ni amb glòries ni res de bo, els soldats reprenen el contacte amb aquells que havien quedat en terra ferma. El plor és el que segella aquest contacte, perquè les expectatives del viatge no han estat acomplertes: s'ha perdut la guerra, s'han perdut les colònies, ha mort una gran nombre de soldats, els supervivents arriben ferits i malalts... Tot i així l'actitud de Maragall no és de

desànim ni de pessimisme, sinó que llança un crit d'esperança: "no ploreu: rieu, canteu!" Amb aquesta proclama esperançada, amb aquesta invitació al cant i a la riulla, Maragall ofereix a la crisi espanyola de la fi del segle una resposta diferent a la dels homes de la Generació del 98.

